

Brekkenrondje

Fietsroute vanuit Workum

(ongeveer 42 km.)

Dit fietsrondje kan bij verschillende kerken langs de route worden gestart op alle zaterdagen, als de kerkdeuren openstaan voor Tjerkepaad.

>> <<

Workum werd in 1297 bij overzeese handel met Engeland voor het eerst genoemd. In het verleden kwam ook de naam Wolderkum of Waldrichum voor. In 1374 werd het aangeduid als stad. Het is één van de Friese elf steden. Één van de kleinste, maar gelet op het grondgebied de grootste. Al stond dit omringende gebied vaak onder water. In de 17e eeuw vonden de eerste inpolderingen plaats. Aan het einde van de 19e eeuw werd de Workumermeer, ten noorden van de stad, drooggelegd. De vele waterwegen in en rond de stad hebben in de 20e eeuw de watersport tot bloei gebracht.

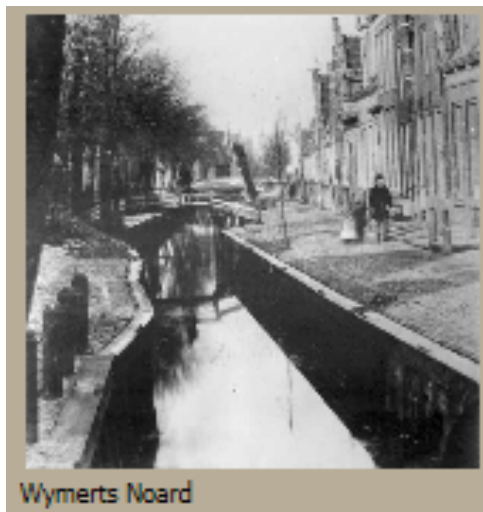
Zegel met kerk 1355

Parochiezegel 1385

- Vertrek bij de Gertrudiskerk, over de Markt en RA over het Noard naar de St. Werenfriduskerk.

Op de Merk staat bij de Waag een beeld van **Uffing van Workum**, een monnik die in de 10^e eeuw wordt genoemd in het archief van het klooster van Werden (D).

Het **Noard** was tot 1875 water, de huizen stonden langs een gracht, de Wymerts. Dit is in de bestrating nog te herkennen. Bij sommige huizen is een balk te zien. Hier was vroeger een hijsinstallatie,

waarmee goederen vanaf de schepen in het pakhuis werden overgeslagen. Op het Noard, nr.6, het Jopie Huismanmuseum; nr.44, het Weeshuis; nr.66 de eerdere kerk van de Nederlandse Protestantenbond; nr.77 de voormalige Gereformeerde kerk en op nr.102 de Doopsgezinde Schuilkerk, in 1695 gebouwd met een frontgevel als van een stadsboerderij. De klokgevel van de kosterwoning is van 1887.

De **katholiek** gebleven inwoners werden na 1580 getolereerd en woonden vooral in het noorden van Workum. In de 17^e eeuw stichtten Dominicanen (Bonte Papen) een missiestatie en gaf het stadsbestuur toestemming een schuur als kerk in te richten. Deze werd gewijd aan St.Werenfridus en stond ongeveer op de plek van de tegenwoordige kerk, die werd gebouwd in 1877.

Het Sint Gertrudis

In 1887 ontstond het Sint Gertrudisgesticht. Zes zusters van de Sociëteit van Jezus, Maria en Jozef, een afsplitsing van de Zusters van Onze Lieve Vrouwe van Amersfoort, verzorgden voortaan ouderen en wezen, en gaven onderwijs aan jongens en meisjes. In 1908 werd een nieuwe school gebouwd: de St.Ludgerusschool. Dit is nu nog de naam van het RK basisonderwijs. Daarna werd de

huisvesting voor ouderen uitgebreid. In 1965 werd een nieuw ‘Huize St. Gertrudis’ gebouwd. Tot 1980 bleven de zusters werkzaam. Na een fusie verhuisden de ouderen en het gebouw werd in 1991 gesloopt. Sinds 1993 staat er een woon- en dienstencentrum.

- ➔ Vanuit de St. Werenfriduskerk de tegenoverliggende straat (= Dwarsnoard) ingaan, over de Noarderbrêge, RA (= Aldewei) en na \pm 200 m. LA (= It Fjouwerkant). Weg blijven volgen, onder brug door en RA over brug richting Nijhuizum (= Trekwei). Bij fkp 6 over de brug en bij T-kruising RA naar kerkje Nijhuizum.

- ➔ Terug naar T-kruising en nu RD naar fkp 15 en 31.

Het fietspad ligt langs de oever van het water. Eerst naar het oosten de Flakke Brekken, dan om de Bombrekken, en vervolgens naar het zuiden de Aldegeaster Brekken. ‘**Brekken**’ betekent gebroken land. Uit het omringende land is af te leiden dat de meren pas na de verkaveling zijn ontstaan. Wanneer dit was is niet meer na te gaan. Vaak lag de oorzaak bij het weggegraven veen, waardoor bij hoog water het terrein werd overspoeld en de resten van het uitgedroogde veenland in de vloed meenam.

- ➔ Bij het einde van het pad RA. Weg door dorp Oudega blijven volgen. Bij kruispunt staat links de kerk van Oudega.

- ➔ Weg RD blijven volgen en aan het einde van het dorp bij fkp 38 LA. Fietspad blijven volgen, loopt parallel aan het spoor. Bij wkp 11 RA.

Aan de rechterkant ligt een meertje. Voor het einde van het pad staan aan de linkerkant twee boerderijen. Hier stond op het grondgebied van het dorp Idzegea een klooster.

Klooster Nazareth

Klooster Nazareth werd in 1483 gesticht vanuit het klooster Bethem bij Hoorn. Het was een vrouwenklooster van de

augustinessen van de derde regel. Daarom werden zij ook wel tertiaressen genoemd. Of naar hun habijt: grauwe begijnen. Zij verzorgden zieken en daklozen, die ook in deze omgeving waren te vinden. Het klooster werd in 1580 gesloten.

Augustinessen van de derde regel

Dit was een kloosterorde van vrouwen, die leefden volgens de leefregels van kerkvader Augustinus (354-430). Zij vormden een lekengemeenschap, en woonden met elkaar in een begijnhof. Bij de meeste kloosterorden moest een eeuwige gelofte worden afgelegd, en was het niet toegestaan persoonlijke bezittingen te hebben. Bij de augustinessen van de derde regel mochten de begijnen wel geld en onroerend goed in eigendom hebben en hierover vrij beschikken. Vaak was het voor jonge meisjes de enige mogelijkheid om onderwijs te volgen. Ook waren ze vrij om uit te treden als ze wilden trouwen.

- ➔ Aan het einde van het pad RA en via het fietspad terug naar Oudega. In het dorp bij de kerk LA (= Tsjerkewei). Na \pm 700 m. RA (= De Band) naar Sandfirden en bezoek kerk.
- ➔ Terug naar Tsjerkewei en deze vervolgen. Na \pm 700 m. LA (= Klokhusdyk) naar Idzegea en bezoek klokhuis.

Het klokhuis van Idzegea

In het gebied tussen Oudega en Gaastmeer is het gebruik van de grond gebonden aan door de boeren met elkaar gemaakte afspraken.

Zij werken samen in de **Skriezekrite Idzegea**. Er wordt overlegd over het tijdstip van maaien. Dit geeft aan jonge vogels een grotere kans op groei naar volwassenheid. Daarnaast wordt gelet op het waterpeil. Een hogere grondwaterstand bevat meer voedsel voor de greidevogels. De boeren hier vormen een voorbeeldfunctie in het project Kening fan'e Greide. Dit is een burgerinitiatief met als doel goed renderende boerenbedrijven, waar wordt gewerkt met oog voor de eigenheid van de natuur, de biodiversiteit, en een gezonde leefomgeving. Een omgeving waar mensen de ruimte hebben om te genieten.

- ➔ Terug naar Tsjerkewei, wordt Feandyk en naar Gaastmeer. Bij fkp 34 RA en weg door dorp volgen. Rechts staat kerk Gaastmeer.
- ➔ Terug en LA over brug naar fietspont en oversteken (kosten één euro pp). De weg volgen naar It Heidenskip. Bij fkp 23 LA en over brug 2e weg LA (=Brânburren) voor bezoek kerk.
- ➔ Terug naar doorgaande weg, RA en weg volgen tot fkp 18. LA (= Ursuladijk).

Een tekening van het 16e eeuwse

St. Ursula-klooster

Klooster St. Ursula

Na ± 750 m. staan links 2 boerderijen. Op het terrein hiertussen stond, mogelijk al vanaf het einde van de 14e eeuw tot 1589, het klooster St. Ursula. Daarachter ligt de Ursulapoel. Het is bekend dat tussen 1520 en 1535 het klooster werd bewoond door Kartuziers. Zij kunnen vanaf het begin de bewoners zijn geweest. In de eerste plaats omdat het een afgelegen gebied was, maar ook omdat aan het einde van de 14e eeuw in meerdere plaatsen in de lage landen Kartuizerkloosters werden opgericht. Hier hebben ze een rol kunnen spelen bij de ontginning van het gebied.

Kartuizer orde

De Kartuizer orde werd in 1084 gesticht in een bergachtig gebied bij Grenoble door Bruno van Keulen. De ordeleden leefden in afzondering. Ook elders verbleven zij vaak in gebieden ver van de bewoonde wereld. Meestal hadden ze onderdak in een eigen kluis met tuintje. Alleen op zondag hadden ze in de kloosterkerk contact met elkaar. Sinds de 18e eeuw zijn er geen Kartuizerkloosters meer in ons land.

- De Ursuladijk tot het einde blijven volgen. Links het fietspad in (= Patersrûntsje) en blijven volgen. Over brug bij fkp 21 RA (= Aldedyk).

De **waterpoel** rechts is een kolk van zo'n 15 m. diep. Deze ontstond bij de dijkdoorbraak in 1825. Later werd een nieuwe dijk om het gat gelegd. De waterplas links voor de spoorwegovergang ontstond door de grondwinning voor de aanleg van de spoorbaan in 1885.

Op de **terp** rechts voor het viaduct staat de Sathé Westerein. Dit was waarschijnlijk de meest zuidelijke terp in Fryslân. Deze werd al in de vroege middeleeuwen bewoond.

- Einde weg RA (= Hearewei)

Direct links ligt de oudste Joodse begraafplaats van Fryslân (1664).

- De Hearewei blijven volgen tot kruispunt met Begine/Spoardyk. LA 7 (= Begine).

De naam **Begine** is afgeleid van het woord begijn. Een kloosterlinge werd begijn genoemd, als zij zonder gelofte in de kloostergemeenschap werd opgenomen. Tot in de 19^e eeuw waren in de Begine diverse huizen (protestants) diaconaal eigendom. Sinds 1900 zijn hier bij de verbouw of afbraak van verschillende panden historische elementen tevoorschijn gekomen, zoals stukken muur en een poort. En ook beenderen, die duiden op een vroegere begraafplaats.

Klooster Mariënacker

Het vroegere klooster Mariënacker (<1457-1580) lag hier rechts. Dit was destijds buiten de stad. Het was een vrouwenklooster, dat rond 1500 overging naar de derde orde van St. Franciscus. Het bleef tot 1589 bewoond. De zusters verzorgden armen en mensen met een besmettelijke ziekte. Handelaren en zwervers konden er aankloppen voor een overnachting. Want de brug over de Dolte werd 's nachts opgehaald. 's Morgens werd de brug weer neergelaten en kon de stad worden bezocht.

Franciscanessen van de derde orde

De zusters volgden de leefregels van Sint-Franciscus. Hierbij stond de persoonlijke ontwikkeling van gaven en talenten voorop: geen bezittingen hebben en wat je hebt delen met de armen; op je (levens)weg vertrouwen hebben in de medemens; en Jezus, als voorbeeld, volgen. De vrouwen vormden een congregatie of lekengemeenschap, en woonden met elkaar in een begijnhof, zonder een gelofte af te leggen. Zij besteedden vooral aandacht aan wereldlijke activiteiten, zoals zorg en onderwijs. Hiervoor had de overheid in de tijd voor de reformatie geen aandacht.

➔ Terug naar de Markt en de Gertrudiskerk.

Gebruikte afkortingen:

➔ = routebeschrijving

LA = linksaf

RA = rechtsaf

RD = rechtdoor

fkp = fietsknooppunt

wkp = wandelknooppunt